

• تیوری رەفتار بە یەکیک لەو بناغە گەرنگانە دادەنریت کە یاساکانی فیربوون لەسەری بنیات نراون، بەو پێیە پشەت بە میتۆدەکان دەبەستیت کە لە رێگەیانەو دەتوانیت گۆرانکاری لە رەفتاری مەروفا بەنیتە ئاراو، بۆیە تیوری رەفتار لە سەرەتای شەستەکاندا جیگەیهکی گەرنگی داگیرکردوو، و لەنیو بەناوبانگترین پێشەنگەکانیدا بریتین لە “جۆن واتسۆن، پاقلۆف، تۆرندایک، سکینەر، گوتری، باندورا، کە تیوری رەفتارییەکان پێی وایە مەروفاکان بە چاکە یان خراپە تاییەتمەند نین، بەکو لەگەل سەروشتی خۆیان لەدایک دەبن و دواتر دەست دەکەن بە بەرکەوتن لەگەل ژینگە دەور و بەریان و لە رێگە ئەوانەو فیری رەفتارەکان دەبن.

پاشخانی فیکری قوتابخانه‌ی رَه‌فتار

قوتابخانه‌ی رَه‌فتار له‌سەر بنه‌مای فله‌سه‌فه‌ی پۆز ه‌تیقیزم دامه‌زرابوو، که جه‌خت له‌وه ده‌کاته‌وه که زانین که له ئه‌زموونی هه‌سته‌وه وهرگیراوه، تاکه زانینی راسته‌قینه‌یه، هه‌روه‌ها هه‌موو جووره‌کانی تری زانینی ده‌روونی هیچ به‌هایه‌کیان نییه، جگه له لوژیک و بیرکاری. به‌گویره‌ی سه‌رچاوه‌کان، ئه‌ستیره‌ی فله‌سه‌فه‌ی پۆز ه‌تیقیستی له سه‌ره‌تای سه‌ده‌ی بیسته‌مدا سه‌ریه‌له‌دا و به‌رزبووه‌وه. به‌م شیوه‌یه ئه‌و رَه‌فتارگه‌راییه توند‌روه‌ی که ئالاکهی له‌لایهن واتسۆنه‌وه به‌رزکرایه‌وه، پێیوابوو هه‌موو شتی که له ریگهی هه‌سته‌کانه‌وه هه‌ستی پێناکریت، هیچ به‌هایه‌کی نییه.

تیۆری جۆن بیکینز باتلر واتسۆن

- واتسۆن پئی وایه مروّف له دایک دهییت به ژمارهیهکی سنووردار له رهفلهکس، که پیکهوه نوینهرایهتی تهواوی دهه نهجامی رهفتاری مروّف دهکن، بهلام له ریگی مهر جدار کردنهوه، دهتوانریت پهیهندی زۆر له نیوان هاندهرهکان و وهلامدانهوهکان بو چهن دین بارودۆخی نوی پهره پیدریت

وته به ناوبانگه‌که‌ی جۆن واتسۆن

- "ده مندالی تهن‌دروستم پيبيده و ريگه‌م بده كوئتروؤلى ته‌واو به سهر ژينگه‌كانيان بکه‌م بو ئه‌وه‌ی بيانکات به پزيشک و ئه‌ندازيار و دز، به‌بئى گويدانه مه‌يلی خوؤی، ئاراسته‌کان، و تواناکان"

تاقی کردنهوهی واتسون لسهر ئهلبیرت

- لهم تاقیکردنهوهدا واتسون مشکیکی سپی پیشکەش به مندالهکه کرد، سهرهتا مندالهکه هیچ نیشانهیهکی ترس و سهرلێشیواوی لهلایهن مشکهوه دهرنهکهوت، به پێچهوانهوه به بینینی دلخۆش بوو و ههولیدا لێی نزیک بێتهوه و یاری پێ بکات له قوناغی داهاتووی تاقیکردنهوهکهدا مشکهکهی پیشکەش به مندالهکه کرد، دواتر دهنگیکی لێهات، تیبینی کرا که مندالهکه دهستی کرد به نیشاندانی وهلامیکی ترس، که به گریان نوینهرایهتی دهکریت

• لهگه‌ل دووباره بوونهوهی ئەم پرۆسهیه ، منداڵه‌که هه‌ر که مشکه سپیه‌که‌ی بینی دهستی کرد به ده‌رکهوتنی نیشانه‌کانی ترس. ئەنجامی ئەم تیۆرییه ره‌وایه‌تی گریمانه‌ی مهرجدارکردن یان به‌ستنه‌وه ده‌سه‌لمیڤیت، ئەو منداڵه‌ی که نیشانه‌کانی ترسی له که‌رویشکه‌که نیشان نه‌دا، دهستی کرد به نیشانه‌کانی نیشانه‌کان له ئەنجامی په‌یوه‌ستبوونی که‌رویشکه‌که‌ی به هانده‌ری بی مهرج (ده‌نگی به‌رز) چه‌ند جارێک، و به‌م شیوه‌یه مشک ده‌بیته هانده‌ریکی مهرجدار که دواتر وه‌لامی ترس له هه‌موو ئازله‌که‌کانی تردا دروست ده‌کات که ره‌نگیان سپیه، وه‌ک پشیله و مشک و ورچ و سه‌گ و ئەوانی تر.

تاقى كرنهوهى دووهم

- واتسون تاقىكر دنهوهيهكى ترى نهنجامدا كه تيايدا توانى ترس له مندالئيك لابات كه له مشك دهترسيت به پيشكهشكر دنى مشكى سى لهگهل هاندريك كه دهبيتته هوى چيژوهرگرتن بو مندالهكه، وهك پيشكهشكر دنى ههنديك شيرينى، تاوهكو ورده ورده توانى رزگارت بيت لهم ترسه نهخوشيبه ، تاقىكر دنهوهكه بهم شيويه نهنجامدرا:

• وروژینه (پیشکەشکردنی هەندیک شیرینی) — — وهلامدانهوه (هەستکردن به چێژ)

• هاندانی (دەرکەوتنی کەرویشک) — — — وهلامدانهوه (هەستکردن به ترس)

• دەرکەوتنی کەرویشک و پاشان پیشکەشکردنی هەندیک شیرینی دووبارە و سیبارە — — — وهلام (هەستکردن به چێژ)

• دەرکەوتنی کەرویشک به تەنیا — — — کاردانهوه (هەستکردن به چێژ)

گریمانہکانی تیوری واتسون

۱. پهرسهندن (التطوريه): واته بهردهوامی و پهرسهندن له نیوان مروّف و زیندهوهره

زیندووہکانی تردها، ئەگەر چی جیاوازی نیوان مروّف و نازل چەندایهتی یه نه چۆنایهتی،
واته جیاوازی له ناستی نالۆزی یان پیکهاتهی رهفتاردا بیت.

۲. دیتهرمینیزم (الحتمیة): واته هۆکارگهراپی رههای رهفتار، بهو پییهی ئەم تیوره پیی وایه

رهفتار دهرئهنجامیکی حتمی هاندهره ژینگهپییهکانه

گریمانەکانی تیۆری واتسۆن

۳. زانستی(العلمیه): ئەمەش بەو مانایەیه که شیوازی زانستی (وەک چاودێری و ئەزموونکردن) تاکە میتۆدە که دەبێت پرفتارەکانی لی بکوئریتهوه بو ئەوهی دەروونناسی زانستیکی سروشتی بێت.

۴. بچووکردنەوه (الاختزال) بەو مانایەیه که هەر پرفتاریکی ئالۆز دەتوانرێت بچووک بکریتهوه (شیکاری بکریت) بو توخمە سەرەتاییەکانی

• واتسۆن سەرنجی خۆی لەسەر لیکۆلینەوه لە رەفتاری مروّف چرکەدەوه،
هەر بۆیەش ناوی لێنرا باوکی رەفتارگەرای، واتسۆن جەخت لەوه دەکاتەوه کە
تایبەتمەندی و سیفەتە دەروونییەکانی مروّف بەرھەمی فیربوونی مەرجدارن،
بۆیە دژایەتی جەختکردنەوه لەسەر فاکتەری بۆماوەیی لە پروونکردنەوهی
تایبەتمەندییەکانی مروّف و... قورسایە بە فاکتەری ژینگەیی دا، لە
دەستەواژەییکی بەناوبانگدا وتی "دە مندالی تەندروستم پێبەدە و پڕیگەم بەدە
کۆنترۆلی تەواویان بەسەریاندا بکەم" ژینگەکەیان "بۆ ئەوهی لێیان بکاتە پزیشک
و ئەندازیار و دز، بەبێ گوێدانە مەیلی خۆی، ئاراستەکان، و تواناکان..."

هه‌سه‌نگاندنی تیۆری واتسۆن

• یه‌که‌م // ئه‌رێنییه‌کان:

۱. پشتگوێخستنی رۆلی غه‌ریزه

۲. منداڵ له‌ ریگه‌ی کارلیک‌کردن له‌ گه‌ڵ ژینگه‌ی ده‌ورو به‌ریدا هه‌موو شتێک به‌ده‌ست ده‌هێنیت

۳. دایک و باوک به‌ ته‌واوی به‌رپرسیارن له‌ په‌روه‌رده‌کردنی منداڵ چونکه‌ ئه‌وان ئه‌و ژینگه‌یه‌ هه‌له‌بژێرن که‌ منداڵه‌که‌ تێیدا گه‌شه‌ ده‌کات.

ههلسهنگاندنی تیۆری واتسون

• دووهم // نه رینییهکان:

1. ئەم تیۆره نکۆلی له بوونی بهها و بیروباوهری ناوخۆیی دهکات که رینمایی رهفتار دهکهن، بهلکو ئەم تیۆره نکۆلی له بوونی توانا زگماکییهکانی پیشوهخته دهکات، بو نمونه لایهنگرانی ئەم تیۆره پێیان وایه پالنهر و زیرهکی کۆمهله خوویهکی ئالۆزن که تاک له ژیانیدا بهدهستی دههینیت.
2. رۆلی ویزدان له مروّفدا و رۆلی له ئاراستهکردنی رهفتاردا پشتگۆی دهخات.
3. رابردووی کهسهکه پشتگۆی دهخات و سهرنج دهخاته سههر رهفتاری ئیستا.

بابەتى ھەفتەى داھاتوو (تېۋرى ئورندايك- فېربوون بە ھەولدان و ھەلە)

سوچاس بو گوگرتن و ئامادەبوونتان

بەھىوای سەرکەوتتنتان